

دانشگاه علوم پزشکی تهران

دانشکده پرستاری و مامایی

رساله دکتری بهداشت باروری

عنوان رساله:

نگرشهای نقش جنسیتی در زندگی خانوادگی: طراحی و روانسنجی یک

ابزار فرهنگ مدار در جامعه ایرانی

اساتید راهنما: آقای دکتر علی منتظری – آقای دکتر حسن افتخار اردبیلی

اساتید مشاور: آقای دکتر علیرضا نیکبخت نصر آبادی، آقای دکتر یوسف کریمی

آقای دکتر مهدی مشکی

استاد مشاور آمار: خانم دکتر سحرناز نجات

دانشجو: ستاره همامی

خرداد ماه ۱۳۹۳

چکیده پژوهش:

نگرشهای نقش جنسیتی در زندگی خانوادگی: طراحی و روانسنجی یک ابزار فرهنگ مدار

در جامعه ایرانی

زمینه: حقوق باروری یکی از حیطه های متعدد علم بهداشت باروری است. در تعریف نوین حقوق باروری و جنسی، برابری و عدالت جنسیتی میان زن و مرد، بعنوان یکی از ابعاد این حقوق محسوب شده و بخشی از این برابری و عدالت، با زندگی خانوادگی افراد مرتبط می باشد. بر این اساس نقشهای جنسیتی زن و مرد در زندگی خانوادگی، می توانند به عنوان شاخصی برای نمایش وضعیت رعایت این بعد از حقوق باروری در خانواده ها مطرح گردند. مطالعه ترکیبی حاضر، با هدف تبیین دامنه های مختلف نقشهای جنسیتی در زندگی خانوادگی و طراحی و روانسنجی یک ابزار فرهنگ مدار برای سنجش نگرش افراد در این رابطه، در جامعه ایرانی انجام گرفت.

روش پژوهش: مطالعه حاضر، یک مطالعه ترکیبی اکتشافی متوالی است. بخش اول این پژوهش، مطالعه ای کیفی بود که در سالهای ۹۰ - ۱۳۸۹ بر روی تعداد ۲۱ نفر مشارکت کننده که با نمونه گیری هدفمند انتخاب شده بودند، انجام گرفت. داده های کیفی از طریق مصاحبه انفرادی و بحث گروهی متمرکز گردآوری شده و به روش تحلیل محتوای کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بر اساس یافته های بخش کیفی، بخش دوم این پژوهش که طراحی پرسشنامه ای جهت بررسی نگرشهای نقش جنسیتی در زندگی خانوادگی بود، انجام شد. این پرسشنامه، مراحل مختلف تأیید پایایی، روایی صوری و محتوا را طی نموده و سپس جهت تأیید روایی سازه، در سالهای ۹۲ - ۱۳۹۱، بر روی ۳۹۰ نفر از جمعیت عمومی شهر تهران که با روش نمونه گیری خوشه ای مبتنی بر جمعیت انتخاب شده بودند، اجراء گردید.

یافته ها: تحلیل محتوای کیفی مطالعه نشان داد که نقشهای والدین ایرانی در سه درون مایه: حضانت، تعلیم و تربیت، و تعامل با فرزندان؛ نقشهای همسران ایرانی در سه درون مایه: تدبیر منزل، راهبرد خانواده، و تعامل با همسر؛ و نقشهای حیطه خواهر و برادری در خانواده های ایرانی نیز در سه درون مایه: مراقبت، راهبری و مدیریت تبیین می گردد. در بخش کمی مطالعه و پس از طراحی و اجرای ابزار، یافته ها نشان داد که در کلیه حیطه های زندگی خانوادگی، عمده ترین نگرش افراد مورد مطالعه، از نوع عدالت طلبانه می باشد. دومین نگرش غالب در حیطه نقشهای والدی و نقشهای زناشویی در امور جنسی و باروری، نگرش مادرانه و زنانه، و در حیطه نقشهای عمومی زناشویی، نگرش مردانه بود. جنسیت، سطح تحصیلات و شغل، مهمترین عوامل دموگرافیک در جمعیت مورد مطالعه بود که با عدالت طلبانه شدن نگرشهای نقش جنسیتی افراد توأم می گردید.

نتیجه گیری: یافته های این مطالعه، بیانگر تمایل بیشتر به نگرش زنانه در میان زنان و تمایل بیشتر به نگرش عدالت طلبانه در میان مردان جامعه خود بود. این مطالعه برای نخستین بار در میان ابزارهای مشابه طراحی شده در دنیا، توانست نقشهای جنسی و باروری را به حیطه نقشهای زناشویی بیفزاید. مضاف بر آن، این مطالعه، برای نخستین بار توفیق یافت که نقشهای خواهر و برادری را نیز بعنوان یکی از دامنه های جدید نقشهای مبتنی بر جنسیت در ابزارهای سنجش نگرشهای نقش جنسیتی در جهان، وارد سازد..

کلید واژه ها: نگرش، نقش جنسیتی، زندگی خانوادگی، روانسنجی، ایران

Abstract:

Introduction: Reproductive rights is one of the known sub-categories of reproductive health, and gender equity and equality, are some distinctive domains within it. So, gender role attitudes may be used as an index for demonstrating these rights. The present study was aimed to explore the gender role attitudes and development and psychometry of a culture-oriented instrument in Iranian families.

Materials & Methods: This was a sequential exploratory mixed methods study. In the first qualitative phase, 21 participants were chosen using a purposeful sampling. Data were gathered using individual interviews and focus group discussions and were analyzed by qualitative content analysis.

On the basis of the qualitative phase data, we developed a culture-oriented instrument for measuring gender role attitudes. This instrument was checked for reliability, face and content validity. Finally, for checking construct validity, it was applied on 390 men and women of general population in Tehran, Iran.

Results: In content analysis of the qualitative phase data, three themes emerged as the main parental roles (Custody, Education, and Interactions); three themes emerged as the main marital roles (Housekeeping, Family governance, and Interactions); and three themes emerged as the main sibling roles in Iranian families (Care, Governance, and Direction).

In the quantitative phase, results showed that most of the participants believed in egalitarian attitudes towards all of the family roles. Consideration of a family role as a feminine one, was the second prevalent attitude in parental and reproductive & sexual roles; whereas masculine attitudes were the second prevalent attitude in general marital roles. Gender, education, and occupation were the most frequent demographic factors determining the egalitarian gender role attitudes in all sub-groups.

Conclusions: The results of the present study have revealed that feminine attitude is the dominant gender role attitude in Iranian women; whereas egalitarian attitude is the dominant one in Iranian men. The present study has explored some new domains of gender based roles in the

Iranian society and has included reproductive & sexual roles, and sibling roles in the existing instruments measuring gender role attitudes.

Keywords: Attitude; Gender role; Family; Psychometry; Iran.